

HARTA PUSAKA ISLAM DIMALAYSIA: ANTARA PERUNDANGAN DAN PENTADBIRAN.

Dr.Hj Resali bin Muda. PhD
*Fakulti Syariah dan Undang-Undang
Universiti Sains Islam Malaysia*

Abstrak

Pentadbiran harta pusaka Islam merangkumi satu proses yang merentasi berbagai peringkat proses dan melalui pelbagai prosedur. Terdapat isu tertentu disetiap peringkat. Pelbagai institusi yang terlibat dalam pengurusan dan pentadbiran harta pusaka Islam, melalui berbagai undang-undang bertulis dan berlainan prosedur yang menimbulkan “kekeliruan” dikalangan orang ramai bukan sahaja timbul semasa proses pembahagian dan pentadbiran harta pusaka tetapi juga timbul selepas itu. Penyelesaian yang berkesan memerlukan adanya satu kuasa perundangan yang bersepadu, dan institusi yang jelas serta kaedah dan prosedur yang seragam.

PENGENALAN

Apabila berlaku kematian, selepas pengkebumian simati, prinsip Islam menghendaki urusan harta simati (pusaka) diselesaikan dengan segera. Seringkali waris menjadi keliru, di mana dan bagaimana harta pusaka boleh diselesaikan. Terdapat beberapa institusi yang berlainan yang menguruskan pembahagian harta pusaka ini dan beberapa perundangan tertentu yang mesti dipatuhi dan beberapa Institusi yang bertanggungjawab. Kedudukan ini mengelirukan ahli waris mengenai di institusi mana dan bagaimana menyelesaikan dan membahagikan harta pusaka ini.

Artikel ini hanya menyentuh tentang kedudukan perundangan dan pentadbiran harta pusaka Islam dalam pembahagian pusaka untuk menjadi panduan pemahaman kepada waris untuk mengambil tindakan seterusnya dalam menyelesaikan isu ini.

HARTA PUSAKA

Harta Pusaka ialah harta yang ditinggal oleh seseorang yang mati untuk diwarisi oleh ahli keluarganya serta yang lain. Harta yang dimaksudkan itu ialah segala harta peninggalan simati yang meliputi harta alih dan harta tak alih setelah ditolak segala hutang dan kewajipan yang perlu diberikan kepada pihak-pihak yang berhak menurut undang-undang. Kamus Dewan mentakrifkan harta pusaka sebagai “harta yang ditinggal oleh seseorang yang mati untuk diwarisi oleh ahli keluarganya serta yang lain.”¹ Bagaimanapun ini tidaklah bermakna semua harta simati menjadi harta pusaka. Harta yang dimaksudkan itu tidak termasuk harta yang telah diberi kepada orang lain semasa hayatnya, harta yang telah dijual oleh simati, harta yang telah diwakafkan, harta yang dipegang amanah oleh simati, pencen (termasuk Pencen terbitan), ganjaran dan Socso serta pemberian oleh orang yang menziarahi simati.²

¹ Kamus Dewan Edisi Ketiga.

² Harta Pusaka ialah segala harta peninggalan simati yang meliputi harta alih dan harta tak alih setelah ditolak segala hutang dan kewajipan yang perlu diberikan kepada pihak-pihak yang berhak menurut undang-undang, Laman Web Amanah Raya Berhad.

Harta Pusaka bermaksud harta yang di tinggalkan oleh simati dan boleh diwarisi oleh ahli keluarganya (ahli waris). Ia juga di sebut “harta warisan”. Seksyen 2 Enakmen Wasiat Orang Islam (Selangor) 1999³ mentafsir harta pusaka “*termasuk harta alih dan tak alih, ialah apa-apa manfaat dalam harta alih atau tak alih, hak, hak milik, tuntutan, hak dalam tindakan, sama ada pada masa sekarang atau pada masa hadapan, atau yang selainnya mempunyai nilai menurut hukum syarak.*”

Apabila pemunya harta itu meninggal dunia, hartanya⁴ terjatuh dalam kategori harta pusaka. Harta terdiri boleh daripada (a) Harta tidak alih iaitu harta yang tidak boleh dipindah atau diubah dari tempat asalnya seperti tanah, bangunan, kebun, ladang dan rumah. (b) Harta alih, iaitu harta yang boleh dipindah atau diubah dari tempatnya sama ada bentuk dan keadaannya kekal dengan dipindahkan atau berubah bentuknya seperti wang ringgit, barangan perniagaan, saham, akaun simpanan bank, simpanan dalam Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP), insurans, peralatan rumah, kenderaan, senjata api, barang kemas, ASB dan sebagainya. (c) Gabungan harta tak alih dengan harta alih. Contohnya, si mati meninggalkan 2 bidang tanah dan wang simpanan di Lembaga Tabung Haji.

Di Malaysia, harta Pusaka terdiri dalam dua status, Harta Pusaka bukan Islam⁵ dan Harta Pusaka Islam. Harta warisan Islam ialah harta pusaka kepunyaan simati yang beragama Islam.

Jenis-jenis Harta Pusaka

Harta Pusaka Berwasiat (Testate)

Wasiat adalah pengakuan seseorang yang dibuat pada masa hayatnya ke atas hartanya atau manfaat untuk digunakan bagi tujuan kebajikan atau apa-apa tujuan yang dibenarkan oleh Undang-undang Islam, selepas kematiannya. Ini bermakna keputusan memberi pemilikan harta atau manfaat selepas kematian pemberi wasiat. Bagaimanapun wasiat dalam Islam tertakluk kepada satu pertiga daripada hartanya sahaja.⁶ Bagi orang bukan Islam, wasiat tertakluk kepada Akta Wasiat, 1959.

Harta Pusaka Tidak Berwasiat (Intestate Estate)

Simati meninggal dunia tanpa membuat wasiat atau tanpa sempat membuat wasiat.

Harta Pusaka Kecil

Harta Pusaka Kecil ialah harta yang tertaklok dibawah Akta Harta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955⁷. Seksyen 3 Akta 98 mentafsirkan Harta Pusaka Kecil sebagai harta si mati yang meninggalkan harta tak alih (tanah) sahaja atau harta tak alih beserta dengan harta alih dan nilai kesemuanya tidak melebihi RM 2,000,000 dan tidak berwasiat mengikut Akta Wasiat 1959⁸ pada tarikh permohonan dibuat.

³ Enactment no. 4/ 1999.

⁴ Tidak termasuk perkara 3 diatas.

⁵ Peruntukan berkaitan harta simati tanpa wasiat terdapat dalam [Distribution Act 1958](#).

⁶ Bagi orang Islam, beberapa negeri telah membuat Enakmen berkaitan wasiat. Bagaimanapun terdapat beberapa isu berkaitan wasiat. Contohnya Selangor menggubal Enakmen Wasiat Orang Islam (Selangor) 1999 mempruntukan “wasiat wajibah (sek. 27, Wasiat kepada waris dan wasiat kepada bukan waris (sek. 26).

⁷ Akta 98.

⁸ Seksyen 3 (2) Akta 98, “ For the purposes of this Act a small estate means an estate of a deceased person consisting wholly or partly of immovable property situated in any State and not exceeding two million ringgit in total value.”

Harta Pusaka Besar (dikenali juga harta pusaka biasa)

Harta Pusaka Besar semua jenis harta peninggalan si mati, dengan wasiat (biasanya Harta Pusaka Bukan Islam) atau tanpa wasiat, dan (i) harta alih dan harta tak alih yang bernilai RM 2,000,000.00 ke atas kesemuanya; (ii) harta tak alih (tanah) yang bernilai lebih daripada RM 2,000,000.00; dan (iii) dengan wasiat walaupun nilai kesemuanya kurang daripada RM 2,000,000.00.⁹

Harta pusaka ringkas

Harta si mati yang hanya meninggalkan harta alih sahaja dan nilainya tidak melebihi RM 600,000.00 berpandukan kepada Akta Perbadanan Amanah Raya 1995¹⁰.

BIDANG KUASA

Bidang kuasa Pentadbiran dan Pembahagian Harta Pusaka di Malaysia adalah bidang kuasa Kerajaan Persekutuan seperti yang diperuntukkan di dalam Perlembagaan Persekutuan Perkara 4(e)(1) Senarai 1, Jadual Kesembilan yang memperuntukkan undang-undang berkaitan pewarisan harta berwasiat dan tidak berwasiat adalah terletak di bawah senarai Persekutuan. Ini bermakna kuasa perundangan berkaitan harta pusaka yang merangkumi harta alih atau tak alih, harta berwasiat atau bukan berwasiat adalah terletak kepada bidangkuasa Persekutuan.

Kerajaan Persekutuan telah menggubal undang-undang berkaitan bidangkuasa ini. Undang-undang yang merujuk kepada ketiga-tiga jenis harta pusaka ialah Akta Harta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955, Akta Probet dan Pentadbiran 1959, dan Akta Perbadanan Amanah Raya 1995.

Secara umumnya, terdapat tiga badan pentadbiran yang mempunyai bidang kuasa untuk mentadbirkan harta pusaka si mati selari dengan tiga jenis Harta Pusaka yang dinyatakan diatas iaitu Mahkamah Tinggi Sivil, Seksyen Pembahagian Pusaka Kecil dan juga Amanah Raya Berhad.

PERUNDANGAN HARTA PUSAKA ISLAM

Harta Pusaka Islam juga tertakluk kepada realiti perundangan yang dinyatakan diatas. Harta Pusaka Islam yang terjatuh dalam ketiga jenis Pusaka hendaklah ditadbir mengikut Akta-Akta berkaitan selari dengan jenis Harta tersebut iaitu Harta Pusaka Kecil ditadbir mengikut peruntukan Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955, Harta Pusaka Biasa mengikut Akta Probet dan Pentadbiran 1959 dan prosedur yang ditetapkan mengikut peruntukan dibawah Peraturan Mahkamah Sivil (Rules of Court, 2012) dan harta ringkas mengikut Akta Perbadanan Amanah Raya 1995. Dalam kes *Jumaaton dan Raja Delila lwn Raja Hizaruddin*,¹¹ mahkamah rayuan syariah telah memutuskan bahawa mahkamah syariah tidak mempunyai bidang kuasa dalam perkara probet dan surat kuasa mentadbir, kerana perkara probet dan surat mentadbir pusaka terletak di bawah Senarai Kuasa Perundangan Persekutuan, dan undang-undang berkaitan tersebut (sepertimana terdapat dalam Akta Probet dan Pentadbiran 1959) tidak dikecualikan bagi orang Islam.

⁹ Ditadbir mengikut Akta Probate dan Pentadbiran 1959. http://www.nre.gov.my/ms-my/Pusat_Informasi/Kampus_NRE_Executive_Discourse/ PENGURUSAN %20HARTA PUSAKA KECIL DIMALAYSIA.pdf

¹⁰ Akta 532

¹¹ [1998] 6 MLJ 556

Kes yang diputuskan di Mahkamah Agung, iaitu *Mohamed Habibullah bin Mahmood lwn Faridah binti Dato' Talib*,¹² telah mengiktiraf pentadbiran pusaka diletakkan di bawah Senarai Perundangan Persekutuan (Senarai 1 Jadual Kesembilan, Perlembagaan Persekutuan) dan tidak dikecualikan bagi orang Islam.

Bagaimanapun, pembahagian harta pusaka si mati hendaklah mengikut undang-undang terpakai kepadanya. Bagi orang Islam, hendaklah menggunakan perundangan Islam yang dinamakan "faraid" kerana undang-undang yang berkaitan (applicable) adalah undang-undang Islam.

Seksyen 12(7) Akta Harta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955. [Akta 98] menyatakan,

"Pemungut hendaklah menentukan, dalam apa cara yang paling sesuai, undang-undang yang terpakai kepada penurunan harta pusaka si mati, dan hendaklah memutuskan siapa mengikut undang-undang itu adalah benefisiari-benefisiari dan kadar syer dan kepentingan masing-masing".¹³

Mahkamah syariah tidak mempunyai bidang kuasa untuk menentukan suatu harta sebagai Harta Pusaka, memerintahkan pembahagian harta si mati atau memberi surat kuasa mentadbir harta pusaka. Perkara ini juga telah diputuskan oleh Mahkamah Rayuan Syariah dalam kes *Jumaaton dan Raja Delila lwn Raja Hizaruddin*.¹⁴ Dalam kes ini Mahkamah Rayuan Syariah memutuskan bahawa disebabkan perkara berkaitan probet dan pentadbiran adalah termasuk dalam kuasa perundangan Persekutuan yang eksklusif seperti yang diperuntukkan dalam Butiran 4(e)(i) Senarai Persekutuan, maka Badan Perundangan Negeri tidak mempunyai kuasa untuk menggubal undang-undang dalam perkara tersebut. Oleh yang demikian, Badan Perundangan Negeri tidak boleh memperuntukkan bidangkuasa kepada Mahkamah Syariah untuk memutuskan hal-hal probet dan pentadbiran.

Bagaimanapun dalam perkara pembahagian Pusaka Islam, perundangan yang terpakai ialah undang-undang khusus kepada orang Islam terhadap perkara seperti penentuan waris, kadar bahagian masing-masing dan perkara-perkara yang berkaitan dengan pembahagian, semuanya tertakluk kepada hukum syarak. Perkara ini secara perundangannya terjatuh dalam bidangkuasa Negeri.¹⁵ Maka negeri berhak membuat undang-undang berkaitan dengannya.

Mahkamah syariah sebagai Institusi negeri yang membuat keputusan berkenaan perkara perundangan Islam mempunyai peranan dan kuasa yang terhad dalam perkara berkaitan harta Pusaka Islam. Dalam konteks pembahagian pusaka Islam, peranan Mahkamah syariah ialah memutuskan (jika berlaku) pertikaian berhubung masalah harta sepencarian, wasiat, hibah, wakaf, nazar dan lain-lain. Mahkamah syariah perlu dirujuk untuk keputusan terhadap perkara tersebut. Mahkamah Syariah juga mempunyai bidang kuasa dalam mengesahkan bahagian ahli waris yang berhak melalui pengeluaran "sijil faraid" atau perakuan warisan. Keputusan Mahkamah Syariah berkaitan dengan perkara-perkara di atas hendaklah diambil kira dalam sesuatu perintah pembahagian harta pusaka. Dalam kes *Azzaharuddin bin Mohd Nadzir lwn*

¹² [1992] 2 MLJ 793

¹³ "The Collector shall ascertain, in such manner as may be most appropriate, the law applicable to the devolution of the estate of the deceased, and shall decide who in accordance with that law are the beneficiaries and the proportions of their respective shares and interests.

¹⁴ [1998] 6 MLJ 556

¹⁵ Senarai Negeri (Senarai II Jadual Kesembilan) Perlembagaan Persekutuan. Senarai 2 Perlembagaan memperuntukkan Hukum Syarak dan Undang-Undang diri dan keluarga bagi orang Islam termasuk Hukum Syarak berhubung dengan mewarisi harta berwasiat dan tidak berwasiat adalah terletak di bawah Senarai Negeri.

Nordin bin Mohd Nazir & Lain-lain,¹⁶ Mahkamah Tinggi Syariah telah memutuskan bahawa mahkamah syariah tiada bidang kuasa untuk mendengar dan memutuskan tentang isu pengisytiharan sesuatu harta sebagai harta pusaka kerana tiada peruntukan yang jelas dalam mana-mana undang-undang yang terpakai bagi mahkamah syariah tetapi boleh menentukan orang-orang yang berhak kepada bahagian harta pusaka seseorang si mati yang beragama Islam atau bahagian-bahagian yang kepadanya masing-masing berhak. penentuan waris dan bahagian setiap orang waris yang dikeluarkan dalam “Sijil Faraid”.

PENTADBIRAN PUSAKA ORANG ISLAM

Pentadbiran harta pusaka orang Islam bermaksud suatu proses berkaitan harta pusaka si mati yang melibatkan pengumpulan harta si mati, penyelesaian hutang dan baki sebelum dibahagikan kepada waris yang berhak. Ini bermakna sebelum suatu perintah pembahagian Pusaka dibuat, satu proses pentadbiran Pusaka perlu dilalui. Proses ini melibatkan proses permohonan oleh orang yang layak untuk mentadbir harta Pusaka, Proses carian harta Pusaka simati, permohonan perintah dan pengeluaran perintah pembahagian pusaka itu sendiri. Perkara-perkara ini perlu mengikut peruntukan perundangan yang dinyatakan diatas iaitu ketiga-tiga Akta Persekutuan yang dikenalpasti.¹⁷ Ini bermakna, proses itu melibatkan pihak kerajaan, badan beratoriti yang relevan, Mahkamah, pihak ahli waris dan keluarga simati. Prosesnya ialah melalui pematuhan kepada satu kombinasi undang-undang sivil dan undang-undang syarak¹⁸ dan perkongsian bidangkuasa pihak-pihak terbabit.

ISU DALAM PROSES PENTADBIRAN PUSAKA ISLAM

Beberapa isu yang perlu diputuskan dalam proses pentabdiran Pusaka Islam termasuk:

Penentuan harta Pusaka

Antara isu berbangkit dalam pentadbiran harta pusaka adalah untuk mengenalpasti harta si mati yang dimaksudkan ataupun dikategorikan sebagai harta pusaka sama ada dalam bentuk harta alih ataupun harta tak alih.¹⁹ Sebelum harta simati menjadi Pusaka, perlu dipastikan beberapa perkara seperti;

(i) Selepas di tolak belanja kematian atau perbelanjaan menguruskan jenazah

¹⁶ [2009] 4 *ShLR* 106.

¹⁷ Amanah Raya Berhad, satu badan dibawah Akta Amanah Raya Berhad, 1995 diberi kuasa untuk mentadbir Harta Pusaka. Antara kuasa Amanah Raya Berhad ialah Mewakili waris di Mahkamah dan menguruskan harta pusaka bagi pihak waris. Meneliti senarai harta, liabiliti dan mengenalpasti Penghutang dan Pemiutang simati. Melunaskan segala hutang simati kepada pihak-pihak yang berkaitan. Mengeluarkan Suratkuasa bagi Seksyen 17(1) dan 17(2). Pengagihan harta pusaka berdasarkan Hukum Faraid (bagi yang beragama Islam) atau Akta Pembahagian 1958 (bagi yang bukan Islam).

¹⁸ Peruntukan Akta lain mungkin terpakai seperti Kanun Tanah Negara 1965, Akta Tanah (Kawasan Penempatan Berkelompok) 1960, Akta Hakmilik Strata, Enakmen Rizab Melayu Negeri-negeri, Akta Pengambilan Tanah 1960,

Akta Keterangan, 1950 (disemak 1971), Akta Tafsiran 1948 & 1967, Age of Majority Act 1971 (Act 21), Guardianship of Infants Act 1961 (Act 351), Akta Kontrek 1950, Trustee Act 1949 (Act 208), Power of Attorney Ordinance 1949, Akta Surat Kuasa Wakil 1949 (Akta 424). Manakala hukum syarak yang berkaitan pula antaranya: Hukum faraid., Hukum wasiat., Hukum hibah., Harta sepencarian., Sah taraf anak/anak angkat.

¹⁹ Seksyen 2 Enakmen Wasiat Orang Islam (Selangor) 1999 mentafsirkan harta Pusaka “*termasuk harta alih dan tak alih, ialah apa-apa manfaat dalam harta alih atau tak alih, hak, hak milik, tuntutan, hak dalam tindakan, sama ada pada masa sekarang atau pada masa hadapan, atau yang selainnya mempunyai nilai menurut hukum syarak.*”

Perbelanjaan menguruskan jenazah yang diambil dari harta simati seperti pembelian peralatan kafan, keranda, upah memandikan jenazah, menggali kubur membawa jenazah ke kubur sama ada diusung atau dengan kereta jenazah.

(ii) Hutang simati, perlu dipastikan dan seterusnya diselesaikan terlebih dahulu²⁰ barulah bakinya menjadi Harta Pusaka simati.

(iii) Wasiat

Wasiat boleh ditakrifkan sebagai suatu pengumuman atau pernyataan niat seseorang yang membuatnya di mana perkara yang dia niatkan itu, akan dilaksanakan sebaik saja dia mati atau selepas kematiannya sehingga niat itu ditarik balik. Seorang Islam boleh mewasiatkan satu per tiga dari hartanya. Jika menepati syarat dan rukun wasiat, maka harta yang di wasiatkan itu tidaklah menjadi sebahagian harta pusaka.

(iv) Hibah

Hibah pada istilah syarak ialah suatu aqad yang mengandungi pemberian milik oleh seorang terhadap hartanya kepada seseorang yang lain pada masa hidupnya tanpa balasan ('iwad). Contohnya dengan menukarkan nama orang yang diberikan hibah ke dalam geran tanah atau rumah atau kereta. Setelah itu harta itu bukan lagi milik simati dan terkeluar dari senarai harta faraid (Pusaka).

(v) Harta Sepencarian

Harta Sepencarian ialah harta yang diperolehi bersama oleh suami isteri semasa perkahwinan berkuatkuasa mengikut syarat-syarat yang ditentukan oleh Hukum Syarak. Jika berlaku kematian, contohnya kematian suami, isteri berhak menuntut harta sepencarian dan harta itu tidak terjatuh dalam harta pusaka.²¹ Ini bermakna jika berlaku kematian si suami, si isteri berhak menuntut harta sepencarian dan juga hak faraid (harta Pusaka).

Penentuan ahli waris

Ahli waris ialah orang yang berhak menerima pusaka daripada simati. Penentuan ini bersumberkan dari al-Quran, al-Sunnah, Ijmak sahabat dan ijihad. Sumber ini bukan sahaja dari aspek penentuan ahli waris tetapi juga bahagian-bahagian yang patut diterima oleh ahli waris tersebut dalam hal tertentu. Penentuan ini juga perlu mematuhi rukun dan syarat pusaka, serta kategori waris dan kadarnya.

Penentuan ahli waris dan kadarnya ditentukan dan disediakan dan ditentukan oleh Mahkamah Syariah dengan pengeluaran Sijil Faraid atau Perakuan Ahli Waris. Sijil Faraid akan memperuntukan bahagian yang akan diterima oleh waris dan pembahagian dibuat mengikut Hukum Faraid atau Pusaka Islam. Bagaimanapun, ahli waris boleh membuat persetujuan dan mengemukakan Surat Persetujuan dan juga Penolakan (Takharuj)²² atau Surat Pakatan Keluarga di dalam pembahagian harta pusaka. Pembahagian akan dibuat mengikut Surat Persetujuan atau Surat Pakatan berkenaan.

²⁰ Seperti hutang zakat, kifarah, haji dan hutang simati kepada manusia.

²¹ Harta sepencarian boleh dituntut dalam keadaan berlakunya: Perceraian (Enakmen Undang-undang Keluarga Islam Selangor 2003, Seksyen 122, Kematian (jawatankuasa Fatwa Negeri Selangor bertarikh 18 April 2005 dan Poligami (Enakmen Undang-undang Keluarga Islam Selangor 2003, Seksyen 122).

²² Takharuj bermakna Penarikan diri daripada menerima bahagian harta pusaka sama ada sebahagian atau kesemuanya, dengan memberi bahagiannya itu kepada seseorang atau beberapa orang atau kepada kesemua waris lain sama ada secara sukarela atau diberi balasan atau imbuhan atau dibayar ganti rugi daripada harta waris-waris atau diberi sebahagian daripada harta pusaka kepadanya. Muhammad Ali Ash-Shabuni, Pembagian Waris Menurut Islam (<http://media.isnet.org/Islam/Waris/Taakharruj/html>), h. 1

Membuat permohonan

Prosedur pembahagian harta Pusaka hendaklah mengikut prosedur yang ditetapkan.

(i) Harta Pusaka Besar

Pentadbirannya tertakluk kepada Akta Probet dan Pentadbiran 1959. Permohonan untuk mendapat surat kuasa mentadbir dibuat di Mahkamah Tinggi Sivil. Permohonan boleh dibuat oleh sesiapa yang mempunyai kepentingan terhadap harta itu (termasuk Amanah Raya Berhad). Permohonan hendaklah dibuat di Mahkamah yang berhampiran dengan tempat tinggal si mati untuk mendapatkan sama ada surat kuasa mentadbir pusaka (bagi pusaka tanpa wasiat), ataupun surat kuasa tadbir dengan wasiat berkembar (bagi si mati yang meninggalkan wasiat untuk sebahagian hartanya).²³

Permohonan tertakluk kepada beberapa keperluan dan prosedur yang ditetapkan oleh Akta dan prosedur di Mahkamah Tinggi sivil. Setelah Surat kuasa mentadbir pusaka diperolehi, hendaklah mendaftarkan dirinya di pejabat tanah supaya semua surat-surat hak milik tersebut didaftarkan atas pemohon sebagai pemegang harta si mati. Setelah itu dia menyenaraikan semua aset simati (selepas membuat carian) dan mendapatkan “sijil faraid” dari Mahkamah Syariah. Kemudiannya dia hendaklah memohon satu perintah harta pusaka mengikut hukum faraid. Pembahagian dibuat samada secara persetujuan bersama atau ikut hukum faraid.²⁴

(ii) Harta Pusaka Kecil

Permohonan pembahagian harta Pusaka Kecil boleh dibuat oleh orang layak.²⁵ Orang yang layak ialah (a) Waris simati seperti balu lelaki atau perempuan, anak lelaki atau perempuan, ibu atau bapa, Majlis Agama Islam (Baitulmal) dan sebagainya; (b) Pemiutang dan pengkaveat; (c) Pembeli di bawah surat perjanjian jual beli yang sah; (d) Pemegang gadaian atau pemegang pajakan tanah simati; (e) Penghulu atau Pegawai Petempatan yang diarahkan oleh Pentadbir Tanah; (f) Amanah Raya Berhad.

Orang yang layak boleh memohon dengan mengisi borang A dan mengemukakan beberapa dokumen termasuk sijil kematian, permit menguburkan dan dokumen berkaitan harta simati serta sijil carian harta. Borang A hendaklah diserahkan di Unit Pembahagian Pusaka/Pejabat Tanah di mana harta tak alih simati terletak. Penyelasian pusaka akan dibuat oleh Pegawai Pusaka Kecil atau Pegawai Penyelesaian Pusaka mengikut hukum syarak. Pembahagian secara muafakat boleh dilaksanakan jika semua waris yang berhak mewarisi harta pusaka simati bersetuju. Satu perintah pembahagian akan dikeluarkan. Pihak waris hendaklah mengemukakan hakmilik tanah (Geran) ke Pejabat Tanah berkaitan untuk tujuan pendaftaran perintah pembahagian tersebut. Bagi harta tak alih, ke institusi berkaitan harta itu.

(iii) Harta Pusaka Ringkas

Harta Pusaka terdiri daripada harta alih sahaja tanpa wasiat seperti wang tunai tidak melebihi RM 600,000.00, saham-saham, Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP), Amanah Saham Nasional (ASN), Amanah Saham Bumiputera (ASB), kereta, wang simpanan di dalam bank atau lain-lain, dan sebagainya. Permohonan untuk pembahagian harta pusaka ringkas ini hendaklah dibuat kepada Ketua Pengarah Perbadanan Amanah Raya Berhad. Pembahagian harta pusaka tersebut dibuat kepada waris-warisan yang berhak mengikut kadar tertentu seperti mana yang dinyatakan di dalam sijil faraid daripada mahkamah syariah.

Pihak Pemutus

²³ Orang bukan Islam boleh memohon probet iaitu surat kuasa wasiat.

²⁴ Jika orang bukan Islam, Pembahagian adalah mengikut Akta Pembahagian, 1959

²⁵ Seksyen 8(1) Akta 98

Pihak Pemutus ialah pihak yang mengeluarkan perintah pembahagian, bergantung kepada forum dimana permohonan dibuat samada di Mahkamah Tinggi, Pegawai Penyelesai Pusaka atau pentadbir Tanah atau Amanah Raya Berhad.²⁶

Seksyen 12(7) Akta 98 hanya menyatakan;

“Pentadbir Tanah hendaklah menentukan, dalam cara yang paling sesuai, undang-undang yang terpakai kepada penurunan harta pusaka si mati, dan hendaklah memutuskan siapa mengikut undang-undang itu adalah benefisiari-benefisiari dan kadar syer dan kepentingan masing-masing”.

Perintah Pembahagian

Perintah pembahagian ialah perintah yang dibuat oleh pihak pemutus dan perintah ini mempunyai kuatkuasa perundangan. Perintah ini perlu dibawa ke pejabat tanah (jika melibatkan harta tak alih) untuk didaftarkan. Perintah Pembahagian Pusaka Islam dibuat dengan mematuhi hukum Islam (faraid) atau secara muafakat (persetujuan dikalangan ahli waris).

KESIMPULAN DAN CADANGAN

Pentadbiran harta pusaka Islam merangkumi satu proses yang merentasi berbagai peringkat proses dan melalui pelbagai prosedur. Masalah mungkin timbul disetiap peringkat. Terdapat sekurang-kurangnya empat institusi yang terlibat dalam pengurusan dan pentadbiran harta pusaka Islam, disamping berbagai undang-undang bertulis, berlainan prosedur yang menimbulkan “kekeliruan” dikalangan orang ramai. Masalah bukan sahaja timbul semasa proses perundangan dan pentadbiran harta pusaka tetapi juga timbul selepas perintah pembahagian pusaka.

(i) Masalah selepas perintah

Walau apapun perintah pembahagian ada bahagian Waris Tidak Boleh Didaftarkan kerana terdapat perundangan tertentu yang tidak membolehkan harta tersebut didaftarkan. Akta Tanah (Kawasan Penempatan Berkelompok) 1960,²⁷ membenarkan hanya pendaftaran dua orang pemilik bersama sahaja. Jika perintah pembahagian menyatakan lebih daripada dua orang maka ia tidak dapat didaftarkan. Tanah Rizab Melayu yang hanya membenarkan pendaftaran Hakmilik orang Melayu sahaja, jika perintah pembahagian memberikan hak kepada orang Islam tetapi bukan Melayu, maka hak itu tidak dapat didaftarkan. Jika perintah pembahagian memberikan hak tanah kepada bukan warganegara, hak tersebut tidak dapat didaftarkan kerana halangan Kanun Tanah Negara, 1956.

(ii) Masalaah lain

Terdapat masalah yang tidak berkait dengan pendaftaran tanah tetapi berkaitan dengan ketepatan perintah terutama melibatkan pihak pemutus yang tidak amanah, Isu anak angkat terutama jika anak angkat tersebut dinasabkan kepada simati sedangkan anak angkat tidak berhak kepada harta Pusaka dalam Islam. Isu lain seperti isu harta alih, iaitu penama dalam KWSP, LUTH dan polisi insuran. Isu dan masalah terpencil yang lain seperti isu kematian serentak, isu waris membunuh simati dengan sengaja atau tidak sengaja, anak dalam kandungan dan lain-lain isu yang memerlukan pengesahan serta perintah dari Mahkamah Tinggi Syariah.

²⁶ seksyen 17 Akta Perbadanan Amanah Raya 1995 (Akta 532)

²⁷ Akta 530, seksyen 12,14 dan 15.

CADANGAN

Masalah perundangan dan pentadbiran harta Pusaka Islam merupakan masalah yang “berbagai hala”. Bagaimanapun realiti elektronik iaitu adanya sistem internet yang memudah dan mempercepat penerimaan sesuatu dokumen kepada institusi-institusi berkaitan dan institusi itu boleh melaksanakan “multi-tasking” seperti e-syariah dan e-court telah menyelesaikan beberapa masalah jalanan isu ini.

Cadangan Perundangan

Perundangan substantif

Dicadangkan diadakan pembahagian dan penyatuan perundangan bertulis. Satu undang-undang bertulis yang bersifat substantif yang menjelaskan Harta Pusaka Islam, kelayakan pemohon dan aspek permohonan samada probet atau pentadbiran pusaka dimasukkan dalam satu Akta ini. Ia merupakan gabungan peruntukan dari Akta Probet dan Pentadbiran, Akta Pusaka Kecil dan Amanah Raya Berhad. Akta ini menggabungkan proses, kuasa dan fungsi berkaitan harta pusaka. Akta ini memberikan kuasa dan tanggungjawab Pengarah Amanah Raya untuk memohon probet dan kuasa mentadbir pusaka di ketiga-tiga Institusi dan juga memohon sijil faraid di Mahkamah syariah dalam tempoh tertentu jika perkara ini tidak dimohon oleh “orang-orang berkelayakan” apabila berlaku kematian dikalangan orang Islam. Peruntukan tentang carian termasuk proses dan prosedur, penentuan Harta Pusaka Besar, Harta Pusaka Kecil dan Harta Ringkas dimasukkan dalam Akta ini. Selain itu perkara-perkara asas berkaitan proses permohonan kepada pentadbiran dan pembahagian Pusaka juga perlu dimasukkan dalam Akta ini. Dicadangkan Akta ini dinamakan “Akta Harta Pusaka Islam”.

Perundangan Prosedur dan Kehakiman

Satu Akta baru yang merangkumi satu Institusi dimana penghakiman keatas perkara Pusaka Islam diputuskan secara setempat. Institusi ini hendaklah mempunyai kuasa kehakiman (judicial authority). Semua peruntukan berkaitan permohonan, prosedur enkuari dan perbicaraan, keterangan dan perintah diperuntukkan dibawah Akta ini. Struktur institusi kehakiman berkaitan Pusaka Islam tidak perlu perubahan besar, cuma kuasa Mahkamah Tinggi di pindahkan ke Mahkamah Syariah sahaja. Dicadangkan Akta ini dinamakan Akta Mahkamah Pusaka Islam. Keanggotaan Institusi ini hendaklah terdiri daripada mereka yang layak yang mempunyai pengetahuan yang mencukupi merangkumi bidang perundangan sivil dan syariah. Institusi Pengajian Tinggi dan Universiti Awam banyak mengeluarkan graduan yang mempunyai kelayakan untuk menganggotai Institusi ini.

Perundangan Faraid, Wasiat dan Hibah.

Satu perkara substantif khusus yang berbangkit daripada Pusaka Islam ialah isu faraid, Wasiat, Hibah dan harta sepencarian. Satu Akta khusus yang menyatakan secara jelas ketiga-tiga perkara ini perlu di adakan. Akta ini terpakai kepada semua Negeri. Akta ini juga harus menyelesaikan masalah sampingan seperti isu Pusaka di bawah Penempatan Berkelompok, Tanah Rizab Melayu dan masalah yang telah dikenalpasti ketika ini termasuk kaedah penentuan pembahagian dan ketetapan mengenai syer mengikut undang-undang Islam.

PENUTUP

Adalah satu fakta bahawa bilangan Pusaka Islam yang belum diselesaikan makin bertambah. Penyelesaian segera amat perlu kerana kelewatan akan membawa banyak masalah. Semua pihak yang berkaitan perlu memainkan peranan kearah penyelesaiannya. Penyelesaian pusaka adalah tanggungjawab bersama. Penyelesaian yang berkesan memerlukan adanya satu kuasa perundangan yang bersepadu, dan institusi yang jelas serta kaedah dan prosedur yang seragam.